

Biuletyn

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 29-35-69; 28-37-04; 28-90-17

Telex: 816-436

ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefax: 29-40-89

BS/55/13/91

KAPITANOWIE GOSPODARKI
O SOBIE, SWOICH PRZEDSIĘBIORSTWACH
I SYTUACJI W KRAJU

Komunikat z badań

Warszawa, luty 1991 r.

Celem styczniowego sondażu CBOS było poznanie opinii polskich menedżerów o minionym roku, przewidywań co do bieżącego oraz ocen szans, jakie stwarzają zamierzenia nowego rządu¹.

Oceny minionego roku i prognozy na rok obecny

O minionym roku i oczekiwaniach co do roku obecnego w aspekcie sytuacji indywidualnej badanych, ich zakładów pracy oraz kraju wypowiedzieli się również respondenci grudniowego sondażu² z próby ogólnopolskiej. Ich oceny (tab. 1 i 3) będą porównywane z opiniami ankietowanych dyrektorów.

Tabela 1

Oceny	<i>Czy mógłby Pan(i) powiedzieć, jaki był, najogólniej rzecz biorąc 1990 rok:</i>					
	<i>dla Pana(i) osobiście</i>		<i>dla Pana(i) firmy, zakładu pracy</i>		<i>dla Polski</i>	
	XII '90 ^a	I '91 ^b	XII '90 ^a	I '91 ^b	XII '90 ^a	I '91 ^b
Dobry	35,7	61,3	30,1	46,7	27,1	42,7
Ani dobry, ani zły	34,8	24,3	23,4	22,3	29,6	27,7
Zły	28,0	13,8	40,1	29,2	31,6	25,0
Trudno powiedzieć	1,5	0,6	6,2	1,8	11,5	4,3
Saldo ocen	7,7	47,5	-10,0	17,5	4,5	17,7
^a próba ogólnopolska. ^b próba dyrektorów i przedsiębiorców.						

Zacznijmy od opinii wyrażanych przez dyrektorów. Ponad 60% z nich uznało, że 1990 rok był dla nich osobiście dobry, tak samo oceniło miniony rok w stosunku do ich zakładu

¹ Sondaż "Kapitanowie gospodarki" (2) zrealizowany w dniach 21-28.01.91 r. na próbie losowej dyrektorów przedsiębiorstw państwowych i przedsiębiorców prywatnych (N=725). W losowaniu respondentów uwzględniono klasyfikację branżową i podział na makroregiony. Z sektora państwowego wybrano przedsiębiorstwa zatrudniające ogółem 500 i więcej osób. Sektor prywatny reprezentują zakłady prowadzące głównie działalność produkcyjną (również spółki zagraniczne i z udziałem kapitału zagranicznego).

² Sondaż "Aktualne problemy i wydarzenia" (11) zrealizowany w dniach 7-12. 12. '90 na ogólnopolskiej próbie losowej dorosłej ludności (N=1475).

pracy prawie 47%, a dla Polski - 43%. Zatem w każdym z trzech analizowanych aspektów najczęściej formułowano o minionym roku opinie korzystne. Należy tu jednak dodać, iż prawie 30% badanych uznało zeszły rok za zły dla ich zakładów, a jedna czwarta wypowiedziała się tak samo, oceniając jego skutki dla kraju.

W porównaniu z wynikami grudniowymi uzyskanymi dla próby ogólnopolskiej, dyrektorzy oceniają ubiegły rok dużo korzystniej. Świadczą o tym różnice pomiędzy odsetkami opinii pozytywnych (zawsze częstszych u respondentów styczniowych): w przypadku *sytuacji jednostkowej* różnica ta wyniosła 25,6 punktów procentowych, *sytuacji zakładu pracy* - 16,6 punktów procentowych, *sytuacji kraju* - 15,6 punktów.

Porównajmy teraz opinie dyrektorów firm państwowych i przedsiębiorstw prywatnych (tab. 2).

Tabela 2

w procentach

Oceny	Czy mógłby Pan(i) powiedzieć, jaki był, najogólniej rzecz biorąc, 1990 rok:					
	dla Pana(i) osobiście		dla Pana(i) firmy, zakładu pracy		dla Polski	
	A	B	A	B	A	B
Dobry	60,5	62,5	48,5	44,1	39,2	47,4
Ani dobry, ani zły	27,3	20,3	19,0	26,7	29,0	26,1
Zły	11,9	16,2	31,2	26,6	26,6	23,0
Trudno powiedzieć	0,2	1,0	1,2	2,5	4,9	3,5
Saldo ocen	48,6	46,6	17,3	17,5	12,6	24,4
A - dyrektorzy firm państwowych, N=410. B - przedsiębiorcy prywatni, N=315.						

Jak widać, obie grupy naszych respondentów nie różnią się istotnie (patrz "saldo ocen") w swoich opiniach o ubiegłym roku w odniesieniu do sytuacji osobistej i sytuacji kierowanych przez nich zakładów pracy - 1990 jest najczęściej oceniany jako dobry rok. Tak samo myśli większość dyrektorów i przedsiębiorców prywatnych o sytuacji kraju, ale pogląd ten jest bardziej popularny wśród tych drugich.

Przewidywania styczniowych respondentów co do bieżącego roku są znacząco gorsze niż oceny roku ubiegłego - rzadziej wypowiadają się pozytywnie (i częściej negatywnie) o przyszłości niż przeszłości (por. tab. 2 i 3). Analiza "saldo ocen" wskazuje, że przewaga wypowiedzi optymistycznych nad pesymistycznymi (dużo mniejsza niż w przypadku ocen ubiegłego roku) występuje wyłącznie w odniesieniu do przewidywanej sytuacji osobistej ankietowanych menedżerów.

Tabela 3

w procentach

Oceny	Jak Pan(i) uważa, jaki będzie 1991 rok:					
	dla Pana(i) osobiście		dla Pana(i) firmy, zakładu pracy		dla Polski	
	XII '90 ^a	I '91 ^b	XII '90 ^a	I '91 ^b	XII '90 ^a	I '91 ^b
Lepszy	42,5	43,2	32,4	40,8	44,0	38,2
Taki sam jak 1990 rok	20,1	19,0	18,3	14,8	10,6	11,4
Gorszy	18,0	31,2	21,5	37,5	17,9	37,1
Trudno powiedzieć	19,3	6,6	27,5	6,8	27,1	13,1
Saldo ocen	24,5	12,0	10,9	3,5	26,1	1,1
^a próba ogólnopolska. ^b próba dyrektorów i przedsiębiorców.						

Należy zwrócić uwagę na duże zróżnicowanie formułowanych prognoz: "kapitanowie gospodarki" wypowiadają się o obecnym roku pozytywnie albo negatywnie, rzadko przewidują powtórzenie się stanu z ubiegłego roku bądź nie wyrażają swojej opinii. Jest to szczególnie widoczne przy porównaniu rozkładów odpowiedzi menedżerów z poglądami ogółu dorosłej ludności Polski (tab. 3). Ci ostatni częściej nie mają sprecyzowanego zdania oraz częściej oczekują powtórzenia się sytuacji z ubiegłego roku. Rzadziej przy tym uważają, że będzie on gorszy, co wpływa na dużo korzystniejsze "saldo ocen".

Ta znaczna rozbieżność opinii menedżerów jest w dużej mierze spowodowana reprezentowanym przez nich sektorem - państwowym czy prywatnym (tab. 4).

Tabela 4

w procentach

Oceny	Jak Pan(i) uważa, jaki będzie 1991 rok:					
	dla Pana(i) osobiście		dla Pana(i) firmy, zakładu pracy		dla Polski	
	A	B	A	B	A	B
Lepszy	32,5	57,2	29,1	56,3	33,2	44,9
Taki sam jak 1990 rok	20,5	17,1	15,4	14,0	11,2	11,8
Gorszy	40,7	18,7	50,5	20,7	42,6	29,9
Trudno powiedzieć	6,3	7,0	5,1	8,9	12,9	13,4
Saldo ocen	-8,2	38,5	-21,4	35,6	-9,4	15,0

A - dyrektorzy firm państwowych, N=410.
B - przedsiębiorcy prywatni, N=315.

Dane z tabeli 4 wskazują na silną zależność pomiędzy przynależnością do określonego sektora gospodarki a charakterem przewidywań co do sytuacji osobistej, sytuacji firmy oraz kraju w bieżącym roku. W każdym z tych aspektów oceny dyrektorów firm państwowych zdecydowanie częściej są negatywne, natomiast przedsiębiorców prywatnych - pozytywne.

Prognozy dotyczące napięć społecznych w bieżącym roku są istotnym elementem nastrojów, w jakich "kapitanowie gospodarki" wkroczyli w nowy rok (tab. 5).

Tabela 5

w procentach

Czy w nowym roku strajki i napięcia społeczne w naszym kraju:	Kapitanowie gospodarki (ogółem)	Próba ogólnopolska	Dyrektorzy	Przedsiębiorcy
Zmniejszą się	7,3	17,0	3,7	12,1
Nie zmieniają się	25,1	26,0	22,2	28,9
Wzrosną, nasilą się	57,9	32,9	67,1	46,0
Trudno powiedzieć	9,7	23,9	7,1	13,0

* Sondaż "Aktualne problemy i wydarzenia" (12) zrealizowano w dniach 12-14.01.1991 r. na ogólnopolskiej próbie dorosłej ludności (N=1500). We wszystkich dalszych analizach oceny "kapitanów gospodarki" będą porównywane z ocenami styczniowych respondentów z próby ogólnopolskiej.

Ich zdaniem, w 1991 roku strajki i napięcia w naszym kraju *warosną, nasilą się*. Pod tym względem są oni dużo bardziej pesymistyczni niż respondenci z próby ogólnopolskiej (różnica wyniosła tu 25 punktów procentowych). Należy jednak podkreślić, iż dyrektorzy firm państwowych zdecydowanie częściej niż przedsiębiorcy wyrażają opinię, że strajki i napięcia będą rosły, dużo rzadziej zarazem spodziewają się ich zmniejszenia.

Przynależność do różnych sektorów gospodarki nie ma jednak znaczenia dla oceny kierunku, w jakim *idzie sytuacja w Polsce* (tab. 6). Zdecydowana większość zarówno dyrektorów zakładów

Tabela 6

w procentach

<i>Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w Polsce idzie dobrym czy też złym kierunkiem?</i>	Kapitanowie gospodarki (ogółem)	Próba ogólnopolska	Dyrektorzy	Przedsiębiorcy
<i>W dobrym</i>	64,1	43,0	63,4	65,1
<i>W złym</i>	12,6	23,0	13,9	10,8
<i>Trudno powiedzieć</i>	23,2	33,6	22,7	23,8

uspołecznionych, jak i przedsiębiorców prywatnych uważa, że sytuacja w Polsce *pożąda w dobrym* kierunku. Pogląd ten jest wśród nich bardziej popularny niż wśród respondentów z próby ogólnopolskiej. Można zatem stwierdzić, iż polscy menedżerowie są przekonani o słuszności zachodzących obecnie w Polsce zmian.

Nie obserwujemy także istotnych różnic pomiędzy opiniami dyrektorów i przedsiębiorców na temat perspektywy czasowej poprawy kondycji polskiej gospodarki (tab. 7).

"Kapitanowie gospodarki" najczęściej są zdania, iż sytuacja polskiej gospodarki zacznie się poprawiać *nie wcześniej jak za trzy, cztery lata*. Według około 30% może to nastąpić wcześniej - *w najbliższych dwóch latach*. Dwukrotnie rzadsza jest opinia, iż oczekiwanie wydłuży się do pięciu lat. Niewielkie są odsetki tych, którzy spodziewają się poprawy jeszcze w tym roku bądź nie wierzą, że kiedykolwiek ona nastąpi.

Tabela 7

w procentach

<i>Kiedy, Pana(i) zdaniem, zacznie się poprawiać ogólna kondycja polskiej gospodarki?</i>	Kapitanowie gospodarki (ogółem)	Dyrektorzy	Przedsiębiorcy
<i>Jeszcze w tym roku</i>	5,5	3,9	7,7
<i>W najbliższych dwóch latach</i>	30,9	32,2	29,4
<i>Nie wcześniej jak za trzy, cztery lata</i>	40,4	42,9	37,4
<i>Nie wcześniej jak za pięć lat</i>	16,6	15,4	18,2
<i>Nie wierzę, że kiedykolwiek się poprawi</i>	2,1	2,2	1,9
<i>Trudno powiedzieć</i>	4,3	3,4	5,4

Ocena prezydenta, premiera i rządowego programu gospodarczego

Tabela 8 przedstawia opinie "kapitanów gospodarki" o wyborze L. Wałęsy oraz - dla porównania - styczniowych respondentów z próby ogólnopolskiej.

Tabela 8

w procentach

<i>Czy wybranie L. Wałęsy prezydentem Polski budzi w Panu(i):</i>	Kapitanowie gospodarki (ogółem)	Próba ogólnopolska	Dyrektorzy	Przedsiębiorcy
<i>Same nadzieje</i>	6,2	14,7	4,7	8,9
<i>Więcej nadziei niż obaw</i>	19,9	28,9	18,5	21,6
<i>Tyle samo nadziei co obaw</i>	42,1	29,5	43,7	40,0
<i>Więcej obaw niż nadziei</i>	25,0	14,6	29,0	19,7
<i>Jedynie obawy</i>	5,7	5,1	4,1	7,6
<i>Trudno powiedzieć</i>	1,1	7,1	0,5	1,9

Jak widać, ankietowani dyrektorzy i przedsiębiorcy prywatni są dużo bardziej wstrzemięźliwi w swoich ocenach niż respondenci z próby ogólnopolskiej. Wybór L. Wałęsy wywołuje u nich najczęściej zarówno obawy, jak i nadzieje. Dużo rzadziej niż wśród ogółu dorosłych Polaków formułowane są oczekiwania pozytywne (same nadzieje, więcej nadziei niż obaw), a częściej negatywne (jedynie obawy, więcej obaw niż nadziei). Należy za-

uważyć, że nowy prezydent zyskał większą popularność wśród przedsiębiorców niż dyrektorów.

Na pytanie o stosunek do objęcia stanowiska premiera przez J.K Bieleckiego większość zarówno respondentów z próby ogólnopolskiej, jak i szefów przedsiębiorstw nie potrafiła sformułować jednoznacznej odpowiedzi - patrz tabela 9. O ile

Tabela 9

w procentach

<i>Czy jest Pan(i) zadowolony(a), że na czele rządu stanął Jan K. Bielecki?</i>	Kapitanowie gospodarki (ogółem)	Próba ogólnopolska	Dyrektorzy	Przedsiębiorcy
Tak	29,7	33,7	27,8	32,1
Nie	19,0	8,1	18,1	20,3
<i>Trudno powiedzieć</i>	51,3	57,9	54,1	47,6
Saldo ocen	10,7	25,6	9,7	11,8

zadowolonych z osoby nowego premiera wśród ogółu Polaków i "kapitanów gospodarki" jest mniej więcej tyle samo, to niezadowolonych jest więcej wśród tych drugich. Porównanie "saldo ocen" wskazuje także, że w ocenie J.K. Bieleckiego przedsiębiorcy prywatni i dyrektorzy reprezentujący gospodarke uspołecznioną nie różnią się znacznie.

O tym, jak oceniają badani nowy rząd w porównaniu z rządem T. Mazowieckiego informują dane z tabeli 10. Widać z nich,

Tabela 10

w procentach

<i>Czy patrząc na skład nowego rządu odnosi Pan(i) wrażenie, że jest on:</i>	Kapitanowie gospodarki (ogółem)	Próba ogólnopolska	Dyrektorzy	Przedsiębiorcy
<i>Lepszy od rządu Mazowieckiego</i>	13,1	21,1	12,9	13,4
<i>Taki sam</i>	11,2	7,5	8,3	15,1
<i>Gorszy</i>	10,5	3,1	11,7	9,0
<i>Nie wiem, to się jeszcze okaże</i>	64,6	65,6	66,6	62,5
Saldo ocen	2,6	18,0	1,2	4,4

że menedżerowie, tak jak i respondenci z próby ogólnopolskiej, najczęściej powstrzymują się od wyrażenia sprecyzowanej opinii. Porównanie pozostałych kategorii odpowiedzi wskazuje, że "kapitanowie gospodarki" rzadziej niż ogół dorosłych Polaków są skłonni uznać nowy rząd za lepszy od starego. Wniosek ten potwierdza także porównanie wskaźnika "saldo ocen". Został on obliczony dla grupy dyrektorów i przedsiębiorców prywatnych i informuje, że ci drudzy obdarzają rząd nieznacznie większym kredytem zaufania.

Dane z tabeli 11 przedstawiają oceny programu rządowego. Otrzymane wyniki dowodzą dużej ostrożności szefów naszych przedsiębiorstw - prawie 60% przedstawicieli tego środowiska uznaje ten program za *sadowalający*, ale z zastrzeżeniem, że *mógłby być lepszy*. Respondenci z próby ogólnopolskiej najczęściej nie znają wystąpienia nowego premiera. Jeśliby jednak analizę ograniczyć tylko do osób znających zaprezentowany w Sejmie program i mających o nim sprecyzowane zdanie, to menedżerowie uznający go za *dobry* stanowiliby 18,9% tej części ich zbiorowości, a respondenci z próby ogólnopolskiej mający taki sam pogląd aż 41%.

Tabela 11

w procentach

<i>Jak Pan(i) ocenia program rządu przedstawiony w Sejmie przez Jana K. Bieleckiego?</i>	Kapitanowie gospodarki (ogółem)	Próba ogólnopolska	Dyrektorzy	Przedsiębiorcy
<i>Dobry</i>	14,8	13,4	12,4	17,8
<i>Sadowalający, choć mógłby być lepszy</i>	59,4	25,7	66,1	50,8
<i>Zły, zupełnie nie do przyjęcia</i>	4,0	1,6	3,4	4,8
<i>Nie znam założeń programu</i>	8,6	44,1	2,7	16,2
<i>Trudno powiedzieć</i>	13,2	15,1	15,4	10,5

Porównanie ocen dyrektorów i przedsiębiorców prywatnych świadczy jednoznacznie o korzystniejszych dla rządowego programu - pomimo częstszej jego nieznanomości - opiniach tej drugiej grupy. Należy jednak podkreślić, że obydwa środowiska, najczęściej uznają ten program jedynie za *sadowalający*.

Tym, którzy znali założenia planu rządowych zamierzeń zadano pytanie o to, czy stwarza on szansę poprawy w różnych sferach naszego życia - odpowiedzi na nie przedstawia tabela 12.

Tabela 12

w procentach

Odpowiedzi respondentów	Czy, Pana(i) zdaniem, program rządu stwarza szansę na poprawę:					
	sytuacji gospodarczej kraju		sytuacji politycznej kraju		materialnych warunków życia	
	A	B	A	B	A	B
Tak	65,0	64,0	61,6	52,8	47,7	25,7
Nie	9,5	23,4	10,6	30,0	21,1	60,5
Trudno powiedzieć	24,6	12,6	26,8	17,2	30,1	13,8
Saldo ocen	55,5	40,6	51,0	22,8	26,6	-34,8
A - próba ogólnopolska.						
B - próba dyrektorów i przedsiębiorców.						

Wypowiadając się o *sytuacji gospodarczej kraju*, dwie trzecie ankietowanych "kapitanów gospodarki" i tylu samo respondentów ze styczniowej próby ogólnopolskiej sądzi, że program rządu stwarza szansę jej poprawy. Wśród menedżerów dużo bardziej jednak jest popularny pogląd przeciwny (patrz "saldo ocen"). Większe są różnice między wypowiedziami tych grup respondentów o *sytuacji politycznej*. Szefowie naszych przedsiębiorstw rządziej pozytywnie oceniają propozycje rządowe w tym aspekcie niż dorośli mieszkańcy Polski (różnica 8,8 punktów procentowych) i częściej (o 19,4 punktów) formułują opinie negatywne. Zauważmy jednak, że niezależnie od tych różnic obie grupy badanych najczęściej wypowiadały się w obu tych kwestiach pozytywnie.

Inaczej jest w przypadku opinii o *materialnych warunkach życia*: respondenci z próby ogólnopolskiej liczą na ich poprawę, podczas gdy "kapitanowie gospodarki" wyraźnie wypowiadają się w tym względzie negatywnie. Różnica między "saldo ocen" obu tych grup jest aż nadto wymowna. Tak więc można stwierdzić, że polscy menedżerowie w porównaniu do respondentów z próby ogólnopolskiej mają

bardziej sprecyzowane oceny (por. kategorię *trudno powiedzieć*) co do szans stwarzanych przez program rządu na poprawę różnych sfer naszego życia, ale są to oceny zazwyczaj mniej lub nawet - jak w przypadku *materialnych warunków życia* - dużo mniej korzystne.

Tabela 13 przedstawia dane pozwalające porównać opinie dyrektorów i przedsiębiorców prywatnych o szansach poprawy w różnych aspektach naszej rzeczywistości. Analiza danych wskazuje, że stru-

Tabela 13

w procentach

Odpowiedzi respondentów	Czy, Pana(i) zdaniem, program rządu stwarza szansę na poprawę:									
	sytuacji gospodarczej kraju		sytuacji politycznej kraju		materialnych warunków życia		rozwoju indywidualnej przedsiębiorczości		dynamicznego rozwoju produkcji	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Tak	59,2	70,3	49,0	57,8	20,7	33,4	79,4	58,8	15,7	23,2
Nie	27,3	17,7	32,3	26,9	67,1	49,6	12,2	27,2	72,3	61,4
Trudno powiedzieć	13,4	12,1	18,7	15,4	12,2	16,9	8,5	14,0	12,0	15,4
Saldo ocen	31,9	52,6	16,7	30,9	-46,4	-16,2	67,2	31,6	-56,6	-38,2
A - dyrektorzy firm państwowych; B - przedsiębiorcy prywatni.										

ktura ocen obu grup respondentów jest taka sama, tzn. w kontekście określonego problemu zarówno dyrektorzy, jak przedsiębiorcy zajmują najczęściej to samo stanowisko. I tak, respondenci z obu grup najczęściej zgadzają się, że program rządu będzie sprzyjał poprawie *sytuacji gospodarczej, politycznej* oraz *rozwojowi przedsiębiorczości*. Negatywne wypowiedzi odnosiły się do sfery *materialnych warunków życia* i *dynamicznego rozwoju produkcji*.

Tym, co różni dyrektorów i przedsiębiorców jest natężenie aprobaty tezy pytania w kontekście każdej z omawianych spraw. Różnice te odzwierciedla wskaźnik "saldo ocen", którego analiza wskazuje, iż z wyjątkiem jednego problemu przedsiębiorcy prywatni są bardziej optymistyczni niż dyrektorzy zakładów państwowych: ci pierwsi zawsze częściej udzielają odpowiedzi pozytywnych i rzadziej negatywnych. Inaczej jest jedynie w przypadku ocen szans

rozwoju indywidualnej przedsiębiorczości. Jest to wynik dość zaskakujący, tym bardziej że właśnie tu różnica pomiędzy wielkościami "saldo ocen" dla obu grup jest największa. Może to dowodzić przeceniania przez dyrektorów firm państwowych możliwości tworzenia preferencji dla indywidualnych przedsiębiorców, o których opinia przedsiębiorców prywatnych jest prawdopodobnie bliższa prawdzie.

O emocjonalnym stosunku, z jakim powitali nasi respondenci nowy rząd informuje tabela 14. Jak widać, w środowisku "kapita-

Tabela 14

w procentach

<i>Czy, Pana(i) zdaniem, nowy rząd budzi u większości ludzi z Pana(i) otoczenia:</i>	Kapitanowie gospodarki (ogółem)	Próba ogólnopolska	Dyrektorzy	Przedsiębiorcy
<i>Nadzieję, wiarę, że będzie lepiej</i>	30,2	47,1	27,3	34,0
<i>Rozczarowanie, bo nic się nie zmieni</i>	14,2	8,5	15,4	12,7
<i>Lęk, obawę, że będzie gorzej</i>	26,5	20,5	29,0	23,2
<i>Obojętność, ludzi to nie interesuje</i>	15,2	7,2	16,3	13,7
<i>Trudno powiedzieć</i>	13,9	16,4	12,0	16,5

nów gospodarki" najbardziej popularnym uczuciem towarzyszącym powołaniu nowego rządu jest *nadzieja, wiara, że będzie lepiej*. Jednak niewiele mniej badanych wyraża *lęk, obawę, że będzie gorzej*. Dodajmy, że wśród przedsiębiorców prywatnych dominuje uczucie nadziei, wyrażane częściej niż przez dyrektorów firm państwowych. W środowisku tych ostatnich nadzieja pojawia się równie często co lęk i obawa. Podkreślić także trzeba, iż opinie obu tych grup są wyraźnie bardziej pesymistyczne niż ogółu mieszkańców Polski, z których niemal połowa powitała nowy rząd z *nadzieją*.